

74. Goed met dieren kunnen omgaan: aangeboren of aangeleerd?

Ruw en onvoorspelbaar gedrag van de boer kan behalve acute ook chronische stress veroorzaken dieren. Dat kan weer resulteren in vermijdingsgedrag en een verminderde groei en vruchtbaarheid. Er is veel onderzoek gedaan naar de rol van de mens - dier relatie in de productie en het welzijn van landbouwhuisdieren (varkens, koeien, kippen). Sommige onderzoeken richten zich op de persoonlijkheid van degene die het meest direct bij de dieren betrokken is. Andere richten zich meer op gedragingen in de zin van ruw dan wel voorzichtig met de dieren omgaan of praten en de gedachten die hieraan ten grondslag liggen. Natuurlijk hangt het één uiteindelijk met het ander samen. Van beide benaderingen of niveaus worden hier een aantal bevindingen beschreven.

Persoonlijkheidskenmerken van de veehouder

Het viel Engelse onderzoekers op dat er grote verschillen in productie waren tussen melkveebedrijven die min of meer identiek waren qua huisvesting, management en aantal dieren. In tabel 1 staan enkele kenmerken van de hoger- respectievelijk lagerproductieve kuddes.

Tabel 1: Gedragskenmerken van koeien en hun verzorger in hoger- en lagerproductieve kuddes.

Gedrag	Hogerproductieve kuddes	Lagerproductieve kuddes
Gem. tijd nodig om melkstal in te lopen (seconden/koe)	9.9	16.1
Vluchtafstand (meters)	0.5	2.5
Benaderen van onderzoeker (aantal keren/minuut)	10.2	3.0
Mesten in de melkstal (aantal keren/minuut)	3.0	18.2
Praten met koeien ¹ (aantal woorden/minuut/koe)	12.4	0.0
Praten tegen ² koeien (aantal woorden/minuut/koe)	5.7	4.1
Aanraken ³ in de melkstal (aantal keren/minuut)	2.1	0.5

In tabel 1 is te zien dat gedragingen van koeien, die een indicator kunnen zijn voor angst of ongewenst gedrag, gerelateerd zijn aan kenmerken die iets zeggen over het contact tussen boer en koeien. Zo zijn koeien uit de lagerproductieve kuddes gemiddeld banger en mesten vaker in de melkstal dan de koeien uit de hogerproductieve kuddes. Kuddes van koeien tegen en met wie meer gepraat wordt en die meer aangeraakt worden, hebben een gemiddeld hogere productie.

In een ander onderzoek werd gekeken naar wat er gebeurde als er een andere verzorger verantwoordelijk werd voor de dieren. In sommige kuddes traden opvallende verslechtingen of juist verbeteringen op nadat het vee een andere verzorger had gekregen.

Met hulp van een psycholoog werd onderzoek gedaan naar de persoonlijkheidskenmerken van de verzorgers in een aantal kuddes. Het bleek dat de kuddes van introverte boeren die veel vertrouwen uitstraalden, een hogere productie hadden dan boeren die dat niet deden. Onder 'introvert' werd verstaan 'tevreden zijn over het werk met dieren en niet continu verlangen naar het contact met mensen'. Onder 'vertrouwen uitstralen' werd verstaan 'geen onverwachte bewegingen vertonen en een atmosfeer creëren

¹ De boer stelt ook vragen aan zijn koeien, zoals 'Zo dame, hoe gaat het met jou vandaag?'

² Hier worden alleen bevelen en commentaar bedoeld.

³ Klopjes geven, aaien

die veiligheid en zekerheid uitstraalt'. Voorspelbaarheid is belangrijk. Vleesvarkens van boeren die inconsistent met hun dieren om gingen, groeiden minder goed dan boeren die altijd op dezelfde manier reageerden. Kwaliteit van de omgang van een boer met zijn of haar dieren is belangrijker dan de kwantiteit, want ook op bedrijven met grote kuddes kan het dierenwelzijn goed zijn. Uit onderzoek aan medewerkers van KI-stations bleek dat degenen die zelfvertrouwen, kalmte en evenwichtigheid uitstraalden, de minste problemen hadden met het gedrag van de stieren. Andere eigenschappen die in de wetenschappelijke literatuur geassocieerd worden met hoge productie en goed dierenwelzijn, zijn zelfredzaamheid, onafhankelijkheid en je niet te snel laten beïnvloeden.

Goed gedrag veehouder: aangeboren of aangeleerd?

Het voorgaande suggereert dat goed met dieren omgaan een aangeboren eigenschap is. Echter, uit Australisch onderzoek onder diervverzorgers op zeugenbedrijven bleek dat het merendeel van het gedrag van verzorgers te verklaren is aan de hand van de houding van de verzorgers t.o.v. hun dieren en dat die houding veranderd kan worden. De Australische onderzoekers stelden een trainingsprogramma samen waarin achtergronden van diergedrag werden uitgelegd, evenals het effect van het gedrag van de verzorger op het welzijn en de productie van de dieren. Onderdeel van de training was ook een film die liet zien hoe dieren wel en niet behandeld moesten worden. Zes maanden na de training bleken zeugen van degenen die de cursus gevolgd hadden, minder bang dan die van degenen die de cursus niet gevolgd hadden. Ook bleken de zeugen van de cursisten meer levendgeboren biggen per jaar te krijgen. Degenen die de cursus gevolgd hadden, bleken meer tevreden met hun werk, want daarna veranderden ze minder snel van baan dan degenen die de cursus niet gevolgd hadden. (Opmerking: in Australië, waar dit onderzoek gedaan is, bestaan behalve de gezinsbedrijven die we in Nederland kennen, ook zeer grote bedrijven waar behalve een manager ook meerdere werknemers zijn om de dieren te verzorgen).

Tenslotte

- Kwaliteit in de omgang met dieren is belangrijker dan kwantiteit. Ook bij grote aantallen dieren speelt de mens - dier relatie een grote rol.
- Geef positieve stimuli als je bij je dieren bent door te praten, aaien en klopjes te geven.
- Wees consequent in je gedrag; reageer altijd op dezelfde manier.
- Goed contact op 'kritische' momenten is belangrijker dan tijdens routinehandelingen. Besteed bijvoorbeeld meer aandacht aan vaarzen bij het eerste afkalven. Ze zijn daarna makkelijker te hanteren bij de eerste keren melken.
- Als je dieren wilt belonen, gebruik dan het soortspecifiek gedrag als uitgangspunt. Kijk waar de dieren elkaar aanraken bij het verzorgingsgedrag.

Monique Bestman
M.Bestman@louisbolk.nl
0343-523863